

มีอะไรดีในนวนิยายเรื่อง ผู้ดี ของ “ดอกไม้สด”*

รินทร์ทัย ลัจจพันธุ์
ภาควิชาภาษาไทย สำนักศิลปกรรม
ราชบัณฑิตยสถาน

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง *ผู้ดี* เป็นผลงานเรื่องหนึ่งของดอกไม้สดที่เขียนขึ้นในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งกลุ่มคนชั้นสูงหรือ “ผู้ดี” ได้รับความกระทบในด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมอย่างมาก ประกอบกับมีคนชั้นกลางเกิดขึ้น ทำให้ความคิดที่ว่าผู้ดีคือคนที่มีชาติตระกูลสูงและฐานะร่ำรวยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป นวนิยายเรื่อง *ผู้ดี* พยายามจะให้คำตอบว่าความเป็นผู้ดีไม่ได้อยู่ที่ชาติตระกูลหรือฐานะ แต่ผู้ดีคือผู้ที่ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ ผู้ดีคือผู้ที่รู้จักรักษาเกียรติของตน มีความอดทนอดกลั้น รู้จักระงับอารมณ์ สำรวมกิริยา วาจา เสียสละ ไม่มักได้ รู้จักให้อภัยคนอื่น และทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน ดอกไม้สดสร้างตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามเพื่อสะท้อนแนวคิดดังกล่าวให้เห็นชัด

คำสำคัญ : ผู้ดี, ชนชั้นสูง, นิยามใหม่, คู่ตรงกันข้าม

รู้จักนักเขียน

“ดอกไม้สด” เป็นนามปากกาของ ม.ล.บุปผา นิมมานเหมินท์ เกิดวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นธิดาของ เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) กับหม่อมมาลัย หม่อมเจ้าหญิงชมในกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ขอไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมจึงเข้าไปอยู่ในพระบรมมหาราชวัง จนอายุ ๑๓ ปี ได้กลับมาอยู่บ้านที่วังบ้านหม้อ ได้

รับการศึกษาจากโรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๘ ภาษาอังกฤษฝรั่งเศส

ม.ล.บุปผา กุญชร ณ อยุธยา สมรสกับนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่สหรัฐอเมริกา และติดตามสามีซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตไปอยู่ต่างประเทศจนถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ บ้านพักสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ

กรุงเคลลี ประเทศอินเดีย

ม.ล.บุปผาเริ่มเขียนหนังสือโดยใช้นามปากกาว่า “ดอกไม้สด” เขียนบทละครเรื่อง *ดีฟ้อ* ต่อมาเขียนนวนิยายเรื่องแรกเรื่อง *ศัตรูของเจ้าหล่อน* ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *ไทยเชชม* เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี “ดอกไม้สด” จึงได้เขียนนวนิยายและเรื่องสั้นต่อมาอีก รวมเป็นนวนิยาย ๑๒ เรื่อง เรื่องสั้น ๒๐ เรื่อง และนวนิยายที่แต่งไม่จบเพราะสุขภาพไม่อำนวยอีก ๑ เรื่อง รวมพิมพ์เป็นเล่ม ๑๔ เล่ม ดังนี้

๑. *ศัตรูของเจ้าหล่อน* (๒๔๗๒)
๒. *นิจ* (๒๔๗๒)
๓. *นันทวัน* (๒๔๗๒)
๔. *ความผิดครั้งแรก* (๒๔๗๓)
๕. *กรรมเก่า* (๒๔๗๕)
๖. *สามชาย* (๒๔๗๖)
๗. *หนึ่งในร้อย* (๒๔๗๗)
๘. *อุบัติเหตุ* (๒๔๗๗)
๙. *ชัยชนะของหลวงนฤบาล* (๒๔๗๘)
๑๐. *ผู้ดี* (๒๔๘๐)
๑๑. *นี้แหละโลก* (๒๔๘๓)

* บรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

๑๒. **วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย** (๒๕๓๒) (แต่งไม่จบ)

๑๓. **บุษบาบรรณ** ประกอบด้วยเรื่องสั้น ๖ เรื่อง คือ พฤติการณ์ของผู้รักความโสด, เมื่อกลับจากดูเรื่องวอลแตร์, บุปเพสันนิवास, ไฟ, ดวงจักษุของผู้พิพากษา, ๑/๕๐๐

๑๔. **ฟูกลิ้น** ประกอบด้วยเรื่องสั้น ๑๔ เรื่อง คือ Romance ซ่อนเรื่องจริง, เนื้อคู่, เรื่องนิต ๆ หนอย ๆ, นิทานคำกาศ, เรื่องอิงสัตว์, แอนนา กับพระเจ้ากรุงสยาม, ศิลปคืออะไร, นางในรูป, อัศวานางสิงห์, การอ่าน (จากเรื่อง *Mein Kampf* ของ Adolf Hitler), ๔ ชั่วโมงในรถไฟ, หมองูตายเพราะงู... หมอพัน..., พลเมืองดี, คนใจบุญ

เรื่อง **นี้แหละโลก** ได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นและได้รับรางวัลในการประกวดนวนิยายของชาวเอเชียในประเทศญี่ปุ่น ส่วนเรื่อง **พลเมืองดี** ได้รับการคัดเลือกจากสมาคมนักประพันธ์ออสเตรเลีย นำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ *Span* พร้อมกับผลงานของนักเขียนไทยอีก ๓ คน คือ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ศ.ดร.จิตรเกษม สิบญูเรื่องและมนัส จรรย์รงค์ “ดอกไม้สด” ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็น ๑ ใน ๑๕ นักเขียนเรื่องสั้นดีเด่นของไทยจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ในวาระครบ ๑๐๐ ปีเรื่องสั้นไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ และเรื่อง **พลเมืองดี** ได้รับการคัดเลือกไปตีพิมพ์รวมเล่มกับผลงานของนักเขียนอื่นในโอกาสนั้น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๒ นวนิยายเรื่อง **หนึ่งในร้อย** ได้รับการคัดเลือกเป็นหนึ่งใน “๑๐๐ เล่มหนังสือดีที่คนไทยควรอ่าน” ในโครงการ

วิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีอาจารย์วิทยากร เชียงกูล เป็นหัวหน้าโครงการ

ในจำนวนผลงานประพันธ์ของ “ดอกไม้สด” นวนิยายเรื่อง **ผู้ดี** เป็นเรื่องที่นักอ่านทั่วไปรวมทั้งคนรุ่นใหม่มารู้จักกันดีเพราะกระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาชั้นมัธยมศึกษาจนถึงปัจจุบันและในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาลของนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิกของไทย ซึ่งกำเนิดใน พ.ศ. ๒๔๔๘ พร้อมกัน ๔ คน คือ ม.จ.อากาศดำเกิง รพีพัฒน์, กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา), ม.ล.บุพผา นิมมานเหมินท์ (ดอกไม้สด) และ ก้าน พิงบุญ ณอยุธยา (ไม้เมืองเดิม) การสื่อสารแห่งประเทศไทยได้จัดทำเสตมป์นักเขียนทั้ง ๔ คน ซึ่งจะออกจำหน่ายวันแรกในวันนักเขียน ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๘ เสตมป์จะเป็นภาพวาดของนักเขียนและปกหนังสือเล่มที่เป็นงานชิ้นเอก สำหรับเสตมป์ภาพ “ดอกไม้สด” จะเป็นรูปหน้าปกของนวนิยายเรื่อง **ผู้ดี** ฉบับพิมพ์ครั้งแรก

บริบทของสังคมไทยในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

นวนิยายเรื่อง **ผู้ดี** ของ “ดอกไม้สด” เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ นับถึงบัดนี้มีอายุ ๖๗ ปีแล้ว แม้ว่ารายละเอียดบางอย่างในตัวเองจะทันสมัยอย่างการกินหมาก นุ่งผ้าม่วง หรือหน่วยเงินเป็นสตางค์ แต่ **ผู้ดี** ไม่ใช่นวนิยายเก่าแก่ล้ำสมัย หากเป็นของเก่าที่เปรียบได้กับเครื่องลายคราม ยิ่งนานวันยิ่งสูงค่า ยิ่งแพงพิศยิ่งเห็นความงามละเอียดประณีต

ในวีรร้อยที่แตกกลายงานั้น ดังนั้น ก่อนอื่นขอให้ท่านผู้อ่านจินตนาการย้อนยุคไปสู่ พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่ “ดอกไม้สด” เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในครอบครัวของมหาอำมาตย์โท พระยามรรตน์ราชสุภิก เป็นนวนิยายขนาดยาว ๖๒๒ หน้า

“ดอกไม้สด” แต่งนวนิยายเรื่อง **ผู้ดี** ในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่นานนัก กลุ่มคนที่ได้รับผลสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมากที่สุดคือชนชั้นสูงที่เรียกกันว่า “ผู้ดี” ชนชั้นนี้ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม เพราะมิใช่เป็นกลุ่มชนเดียวที่มีโอกาสรับราชการเป็น “เจ้าคนนายคน” อีกแล้ว สามัญชนที่ไม่มีชาติตระกูลก็สามารถใช้สติปัญญาความรู้ขยายโอกาสรับราชการ มีบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนน้ำขุนนาง” ได้เช่นกัน นอกจากนี้ ชนชั้นสูงยังประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจฐานะยากจนลง เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นใดนอกจากยึดอาชีพรับราชการเพื่อรักษาเกียรติของตระกูล ความมั่งมีแต่เดิมจึงนับวันแต่จะลดน้อยลงเพราะไม่ได้ทำให้งอกเงยขึ้นแต่อย่างใด ความเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจของชนชั้นผู้ดีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมด้วย เพราะในสังคมไทยเริ่มมีชนกลุ่มใหม่คือพวกพ่อค้าซึ่งประกอบกิจการค้ามีฐานะมั่งคั่งอย่างรวดเร็ว ความร่ำรวยเป็นใบเบิกทางให้กลุ่มพ่อค้าหรือเจ้าสัวเหล่านี้เข้ามาสู่สมาคมชั้นสูงได้ แม้ว่าในทัศนะของกลุ่มผู้ดีเก่า คนเหล่านี้จะเป็นเพียง “ผู้ดีใหม่” ก็ตาม แต่กลุ่มผู้ดีใหม่ก็พยายามปรับสถานะทางสังคมของตนให้สูงขึ้นโดย

แต่งงานกับผู้ดีเก่าซึ่งต้องการเงินมา พยุงเกียรติของตนไว้เช่นกัน ดังนั้น “ผู้ดีใหม่” ในสังคมไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงมีทั้งสามัญชนหรือคนชั้นล่างที่มีการศึกษา แล้วสามารถเข้ารับราชการจนมีบรรดาศักดิ์สูง และพ่อค้าคนชั้นกลางเชื้อสายจีนที่มีฐานะมั่งคั่งจนสามารถใช้ชีวิตหรูหราและเข้าสู่สมาคมของคนชั้นสูงได้อย่างไม่ขัดเขิน

“ดอกไม้สด” พยายามนำเสนอว่าคนชั้นสูงต้องปรับเปลี่ยนตนเองตามความเหมาะสมเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมใหม่ได้ ในเรื่อง *สามชาย* ซึ่ง “ดอกไม้สด” เขียนหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงปีเดียว “ดอกไม้สด” ให้ตัวละครซึ่งเป็นลูกขุนนางเลือกประกอบอาชีพพ่อค้าแทนการรับราชการอย่างพี่น้องในตระกูลของตน และให้ตัวละครแสดงทัศนะของผู้ดีเก่าที่ยอมรับผู้ดีใหม่ เพราะเห็นว่าเป็นผู้ประพฤติดี แม้จะมีได้มีตระกูลสูง นวนิยายเรื่อง *ผู้ดี* ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นภาพสะท้อนมุมมองหนึ่งของสังคมไทย จึงสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมไทยยุคใหม่ที่ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้คนชั้นสูงหรือกลุ่มผู้ดีจำเป็นต้องปรับวิถีทางในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงนั้น “ดอกไม้สด” ซึ่งเป็นชนชั้นสูงเพราะเป็นราชินิกุลและเป็นธิดาของขุนนางที่มีบรรดาศักดิ์สูง เป็นลูกเจ้าพระยาหลานเจ้าพระยา ย่อมตระหนักในผลกระทบนี้เป็นอย่างดี

นอกจากความเปลี่ยนแปลงทาง

การเมืองที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของทุกชนชั้นในสังคมไทยแล้วบริบททางสังคมก็อีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสยามในช่วงเวลานั้นด้วยคือ อิทธิพลตะวันตก วิทยาการความรู้ ค่านิยม รสนิยม และทัศนคติแบบตะวันตกถูกนำมาปรับปรุงเข้ากับวิถีชีวิตแบบไทยผ่านกระบวนการศึกษาทั้งจากการศึกษาในต่างประเทศและจากการศึกษาในโรงเรียนไทยและโรงเรียนฝรั่งซึ่งตั้งขึ้นหลังการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ ๕ กลุ่มชนชั้นสูงทั้งผู้ดีเก่าและผู้ดีใหม่ย่อมเป็นกลุ่มคนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกมากกว่ากลุ่มอื่น การนุ่ง “สะเก็ด” แบบสาวฝรั่ง การพักผ่อนหย่อนใจด้วยภาพยนตร์และกีฬา การสมาคมที่รับประทานอาหารฝรั่งดื่มเหล้าและสนทนาเรื่องการเมืองการบ้านเมือง วิทยาศาสตร์สำหรับผู้ชาย เรื่องเด็ก สัตว์เลี้ยง ดนตรีสำหรับผู้หญิง การตกแต่งบ้านตึกด้วยเครื่องเรือนแบบตะวันตก ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ “ทันสมัย” ที่คนชั้นสูงรับมาเป็นของตนและปรับให้กลมกลืนไปกับขนบวัฒนธรรมแบบเดิมได้อย่างดี เหมือนดังภาพการตกแต่งห้องหับต่าง ๆ ในบ้านตึกของพระยาอมรรตน์ฯ ที่ “ดอกไม้สด” พรรณนาไว้ว่า

“ในเวลากลางวัน ห้องเหล่านั้น ย่อมโปร่งและสว่างไสวด้วยแสงอาทิตย์ ครั้นถึงเวลากลางคืนแสงไฟอันแจ่มจ้า แต่เป็นนวล ก็ฉายไปทั่วห้อง โดยที่สายตาจะมองไม่เห็นดวงไฟ โต๊ะ ตู้ เก้าอี้แบบใหม่ เก๋เลี้ยงและบาง แต่ก็มีลายไม้หรือลายประกอบพอมไม่ขัดกับตัวตึก เครื่องลายคราม ภาชนะลงยา

ลายน้ำทองเบญจรงค์ก็มีที่ตั้งวางอยู่ในห้องทันสมัยเหล่านี้ด้วย ฐานที่รองที่ตั้งมีลักษณะอยู่ในระหว่างกลางของใหม่กับของเก่า ดอกไม้อันงามขึ้นจัดตามแบบชาววังปนกับแบบชาวตะวันตก เสียบสอดปะปนอยู่ในที่อันสมควร ผ้าปูโต๊ะ ปูตู้ ปักแบบตะวันตกแต่สอดสีให้ดูเป็นลายไทย” (หน้า ๓๐)

การประสมประสานอิทธิพลจากต่างประเทศเข้ากับความเป็นไทยให้แนบเนียนกลมกลืน ดูจะเป็นความสามารถเอกอุของคนไทย ดังนั้น เมื่อถึงยุคที่วัฒนธรรมจากตะวันตกแผ่ อิทธิพลเข้ามาสู่ประเทศสยาม แม้คนไทยบางส่วนในยุคนั้นจะ “เห่อของนอก” อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งวัฒนธรรมอันดีงามแต่เก่าก่อนของตน หากเลือกรับปรับใช้และปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมไม่มากนักน้อยแม้ในบทความนี้จะมีได้เน้นประเด็นเรื่องอิทธิพลตะวันตกมากเท่าประเด็นการนำเสนอ “ความเป็นผู้ดี” ในนวนิยายของดอกไม้สด แต่จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ดีในนวนิยายเรื่องนี้ล้วนมีวิถีชีวิตในแบบสมัยใหม่ที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมฝรั่ง

นิยามของความเป็น “ผู้ดี”

จากสภาพสังคมไทยที่ระบอบการปกครองแบบใหม่เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค จากการศึกษาที่ขยายตัวสู่สามัญชน และจากการที่ผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจเปลี่ยนมือไปสู่พ่อค้าชนชั้นกลาง ทำให้ “ผู้ดีเก่า” ต้องสมาคมกับ “ผู้ดีใหม่” อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ความคิดที่ว่าผู้ดีคือคนที่มี

ชาติตระกูลสูงและฐานะร่ำรวยจึงเริ่มเปลี่ยนไป นวนิยายเรื่อง ผู้ดี พยายามจะให้คำตอบว่า ผู้ดีที่แท้คืออย่างไร นั่นคือความเป็นผู้ดีไม่ได้อยู่ที่เปลือกนอก ชาติตระกูล ยศศักดิ์ หรือทรัพย์สินยศถาบรรดาศักดิ์ แต่ผู้ดีคือผู้ประพฤติดี ทั้งกาย วาจาใจ คือ ดีที่เนื้อแท้ภายในตน คำตอบนี้ “ดอกไม้สด” กล่าวไว้ตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง โดยยกพุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวนำก่อนขึ้นบทที่ ๑ ว่า

“พราหมณ์... ฯลฯ ...บุคคลหาชื่อว่าพราหมณ์เพราะชฎา (มุ่นมวยผม) หรือโคตรหรือกำเนิดไม่ สัจจะและธัมมะมีในผู้ใด ผู้นั้นแลทั้งชื่อว่าสะอาดด้วย ทั้งชื่อว่าเป็นพราหมณ์ด้วย...

พราหมณ์... ฯลฯ ...บุคคลจะเป็นผู้เลวเพราะชาติก็หาไม่ จะเป็นพราหมณ์เพราะชาติก็หาไม่ บุคคลจะเป็นผู้เลวก็เพราะกรรม (ความประพฤติ) จะเป็นผู้ดีก็เพราะกรรม...” (หน้า ๓)

การยกพุทธภาษิตประกอบกราดำเนินเรื่องเป็นอัตลักษณ์ในนวนิยายของ “ดอกไม้สด” เพราะมีอยู่แทบทุกเรื่อง ไม่ตอนต้นก็ตอนท้าย แต่ในเรื่อง ผู้ดี ผู้แต่งยกพุทธภาษิตประกอบไว้ทุกบทโดยเนื้อหาของแต่ละบทสอดคล้องกับแก่นความคิดของพุทธภาษิตที่ยกมานั้น ส่วนพุทธภาษิตบทแรกที่ยกมากล่าวข้างต้นนับว่าเป็นการแสดงแนวคิดหลักของนวนิยายเรื่องนี้ ด้วยเหตุนี้ตัวละครของ “ดอกไม้สด” ที่เป็นคนชั้นสูงบางคนก็อาจจะเป็นคนดี บางคนก็อาจจะเป็นคนเลว เช่นเดียวกับตัวละครที่เป็นคนชั้นล่าง เพราะชาติกำเนิดและฐานะไม่ได้เป็นตัวกำหนดความดีเลวของบุคคล

อย่างไรก็ตามน้ำเสียงของ “ดอกไม้สด” ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่าง “ผู้ดีเก่า” กับ “ผู้ดีใหม่” อยู่ไม่น้อย โดยให้ความสำคัญกับชาติตระกูลและการศึกษาว่าเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เป็นผู้ดี ดังกล่าวไว้ว่า

“การที่กำเนิดดีหนึ่ง การได้รับ ความอบรมและการศึกษาดีถึงขนาดหนึ่ง หาใช่เป็นสิ่งไร้ประโยชน์ดังบุคคลบางจำพวกชอบกล่าว แท้จริงการมีกำเนิดดีเป็นปัจจัยให้บุคคลเป็นผู้ดีได้ง่ายขึ้น และการศึกษาช่วยให้บุคคล รู้จักว่าการเป็นผู้ดีนั้นคืออย่างไร

การศึกษาทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้บุคคลรู้ที่ควร ที่ไม่ควร ที่ถูก ที่ผิด ที่ได้ ที่เสีย” (หน้า ๑๒๗)

แม้คำว่า “ผู้ดี” จะสัมพันธ์อยู่กับ “ความดี” แต่ “ความเป็นผู้ดี” มีอะไรมากกว่า “ความเป็นคนดี” เพราะคนดีไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้ดีทุกคนไป ดังนั้น นวนิยายของ “ดอกไม้สด” ไม่ได้แสดงความขัดแย้งระหว่าง “คนดี” กับ “คนเลว” แท้จริงแล้วตัวละครของ “ดอกไม้สด” มีทั้งส่วนดีและส่วนบกพร่องตามสามัญธรรมตามมนุษย์ ส่วนบกพร่องเหล่านั้นเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มากระทบหากแก้ไขบำบัดปัดต้นเหตุเสีย ก็อาจจะลบล้างส่วนบกพร่องเหล่านั้นได้ ส่วนบกพร่องบางอย่างไม่ได้เกิดจากอุปนิสัยเลวทราม แต่เกิดจากขาดการขัดเกลาอบรมให้มีหลักที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างที่ถูกที่ควร ดังนั้น นวนิยายเรื่อง ผู้ดี จึงขยายความให้เห็นว่า ผู้ดี คือ ผู้ที่รักษาเกียรติของตน มีความอดทนอดกลั้น รู้จักรงับอารมณ์ สำรวมกิริยาวาจา เสียสละ แม้มักอับยากจนก็ไม่

มักได้ในของของคนอื่นหรือพึ่งพาอาศัยคนอื่นให้เขาดูถูกหมิ่นแคลน รู้จักให้อภัยผู้อื่น และทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน

ตัวละครคู่ตรงข้าม

เพื่อที่จะแสดงความหมายของ “ความเป็นผู้ดี” ให้ชัดเจน ผู้เขียนสร้างตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามขึ้นมา ๒ คู่ คือ คุณแสและคุณวงคู่หนึ่ง วิมลและสุดใจอีกคู่หนึ่ง เพื่อให้การกระทำและบทสนทนาของตัวละครเหล่านี้ย้ำแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ

คุณแสและคุณวงเป็นภรรยาเอกของพระยาอมรรัตน์ราชสุภิก คุณแสเป็นภรรยาที่พระยาอมรรัตน์ฯ ผูกสมรักรักใคร่เอง ส่วนคุณวงเป็นภรรยาที่เจ้าคุณพ่อ และคุณหญิงหมั้นหมายไว้ให้คุณแสและคุณวงมีบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยใจคอแตกต่างกันราวกับเป็นผู้หญิงที่เกิดคนละยุคสมัย ดังที่ผู้เขียนพรรณนาลักษณะของคุณวงไว้ว่า

“คุณวงเป็นลูกคนเดียวของพ่อแม่ ลักษณะเป็นคนท้วม ผิวเนื้อขาวเหลือง กิริยามารยาทเรียบร้อยนุ่มนวลตามแบบผู้ดีเก่า มีความรู้ทางหนังสือพออ่านออกและเซ็นชื่อได้ เพราะท่านผู้ปกครองไม่เคยส่งเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนหนึ่งโรงเรียนใด แต่มีความชำนาญยิ่งนักในงานอันเป็นหน้าที่ของสตรีโดยตรง ตั้งแต่งานชั้นสามัญ เช่น การครัว การทำขนม การเย็บที่นอน ตลอดจนงานชั้นสูง เช่น การร้อยกรองดอกไม้ บั้นขนมจีบ ปอกมะม่วงรีว เย็บบายศรี เพราะท่านมารดาได้เอาใจใส่กวาดขันให้ฝึกซ้อมอยู่เป็นนิจ” (หน้า ๑๑๓)

ส่วนคุณแส มีตระกูลและฐานะ

เสมอด้วยคุณวง แต่ได้รับการอบรม และมีความเป็นอยู่ต่างไป ดังนี้

“คุณแสบได้รับการศึกษาจากโรงเรียน สุนันทาลัย สามารถอ่าน เขียน พูดภาษาอังกฤษได้ ‘ราวกับผู้ชายคนหนึ่ง!’ มีรสมือในการประกอบอาหารทั้งฝรั่งทั้งไทย รู้จักเลือกและทำเสื้อผ้าใช้ให้เหมาะกับทรวดทรงของตน วาดเขียนได้เล็กน้อย ปักไหมผสมสีไหมได้อย่างเชี่ยวชาญ

คุณแสบเป็นคนผิวเนื้อดำแดง รูปร่างสูงโปร่ง ลักษณะเป็นคนเก๋ มารยาทท่วงท่าก็ตรงกับลักษณะ นั่งเก้าอี้ได้ถนัด และเรียบร้อยเท่ากับนั่งบนพื้นห้อง เติงนามเท่ากับที่คลานได้อย่างกระฉับกระเฉง ชอบการอ่านหนังสือ หรือกล่าว และฟังการสนทนาในเรื่องกว้าง ๆ ทั่วไปมากกว่าที่จะนั่งเครื่องอยู่กับการฝีมือ” (หน้า ๑๑๔)

คุณแสบจึงเป็นแบบอย่างของผู้หญิงยุคสยามใหม่ที่เชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้ากระทำ กล้าวางแผนทางจัดการกับชีวิตของตนตามที่เห็นว่าถูกต้อง โดยไม่ใส่ใจกับความคิดของผู้อื่น อย่างการเลือกคู่ครองเอง การแต่งงานกับผู้ชายที่มีคู่หมั้นแล้วโดยจัดการให้ตนได้เป็นภรรยาแต่งงานแรก การทิ้งสามีไปเพราะเบื่อหน่ายปัญหาครอบครัวที่สามีมีภรรยาหลายคน การลงทุนทำไร่และควบคุมดูแลด้วยตนเอง เป็นต้น เมื่อเทียบกับคุณวง ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าคุณแสบสามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความใจเย็นสุขุมรอบคอบ อย่างเช่น การหึงหวงอันเป็นวิสัยสตรี คุณแสบและคุณวงมีการแสดงออกที่ต่างกัน “แม่วงหึงหม้อข้าวหม้อแกงแตกหมด บ่าวไพร่รอนหน้าไม่ติด...แต่แม่แสดงตรงกันข้าม

ต่อหน้าคนอื่นไม่มีแสดงเลย แต่พอยู่ด้วยกัน ๒ คนละก็เอาแล้ว ยิ่งนั้น ยิ่งสั่งกระแนะกระแหน ดัดพ้อต่อว่า ทำนั่นทำนี่ไปเที่ยว” บทบาทสำคัญของคุณแสบอีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาความรักในวัยเรียนระหว่างวิมลกับอุดมได้อย่างนิ่มนวล ไม่สนับสนุนแต่ไม่หักท้าว เพราะรัฐธรรมนูญของเด็กสาวที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น ถ้าเป็นสมัยนี้ก็เรียกว่าคุณแสบจึงเป็นแม่เลี้ยงที่วิมลลูกสาวคุณวงให้ความรักมากกว่าแม่ตัว คุณแสบเป็นแม่พิมพ์ให้แก่วิมลในการวางตัว การแก้ปัญหาโดยพิจารณาจากข้อเท็จจริง มีสติ ไม่ใช้อารมณ์ รู้จักสำรวจมกิริยาวาจาให้เหมาะสม

คู่ตรงข้ามอีกคู่หนึ่งคือวิมลและสุดใจ ทั้งสองเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เพราะบิดาของวิมลเป็นพี่ชายแท้ ๆ ของบิดาสุดใจ แต่ฐานะยศศักดิ์ต่างกัน ทำให้สุดใจอิจฉาญาติสาวที่ดีกว่าเธอ ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตาสวยงาม เฉลียวฉลาด มีเสน่ห์ในหมู่หนุ่ม ๆ ที่มั่งคั่งหรือมียศศักดิ์ และมีชีวิตหรูหรา ร่ารวย สุดใจเป็นลูกผู้ดีที่ยากจน เธอจึงคับแค้นมากเพราะอยากทำตัวให้ทัดเทียมเพื่อน ๆ ที่มีฐานะร่ารวย แต่ติดขัดที่ขัดสนเงินทอง สุดใจเห็นว่าโลกนี้อยู่ดิ้นรน มอบโชคแก่คนรวยเท่านั้น โดยเฉพาะวิมล หลานปู่คนแรกที่ได้รับความรักและทรัพย์สินอย่างบริบูรณ์ สุดใจจึงใฝ่ฝันอยากแต่งงานกับคนรวย เพื่อให้เขาช่วยพาเธอให้พ้นไปจากสังคมคนจนที่เธอไม่ต้องการ ความพร่องทางวัตถุทำให้สุดใจเป็นมีจิตใจ “พร่อง” ไปด้วย ด้วยเหตุนี้ สุดใจจึงเป็นคนที่มิ

วาจาไม่รีนหู ชอบพูดจากระทบกระแทก ให้ผู้ฟังโดยเฉพาะวิมลหงุดหงิดใจ สุดใจกลายเป็นคนเอาเปรียบ อย่างการถือของขวัญของวิมลไปให้เพื่อนในวันเกิดแล้วเอ่ยปากทำนองว่าตนมีส่วนในของขวัญนั้นด้วย หรือเป็นคนมักได้ในของของคนอื่นจนไร้ความอาย มีฉากที่แหลมคมที่สุดคือฉากที่ สุดใจเอ่ยปากขอเสื้อตัวโปรดจากวิมลคือ ๆ ก่อนจะยกเสื้อให้ วิมลให้สุดใจทอ้งภาษิตที่เจ้าคุณอมรรตน์ฯ บิดาของวิมลมักกล่าวเสมอเวลามีคนมาขออะไร สุดใจชอบคำกล่าวนี้และจำได้ดี จึงทอ้งออกมาด้วยความเชื่อว่า “ก็คนมันหน้าด้านขอใครจะหน้าด้านพอที่จะไม่ให้” สุดใจจึงไม่ใช่คนเลว แต่เมื่อเป็นคู่เปรียบเทียบกับวิมล สุดใจขาดความเป็นผู้ดีในที่นี้ ดูเหมือนว่าเพราะความยากจนทำให้รักษาความเป็นผู้ดีไว้ไม่ได้ ดังนั้นผู้แต่งจึงให้วิมลมีฐานะตกต่ำหลังจากเจ้าคุณบิดาเสียชีวิต แต่วิมลไม่ทำตัวโอ้อวดรักษาหน้าแบบคนไทยทั่วไป กลับพยายามจัดการสถานการณ์การเงินที่ซวดเซลงให้ลงตัว การที่วิมลยากจนลงทำให้สุดใจดีใจ แต่ก็ไม่เข้าใจว่าเหตุใดวิมลไม่ปิดบังความยากจนของตน สิ่งนี้เป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นด้วยว่าการเป็นผู้ดีทำให้วิมลหึงในศักดิ์ศรีของตนมากกว่าระมัดระวังที่เปลือกนอก

ส่วนวิมล เมื่อทราบสถานการณ์แท้จริงของครอบครัวว่ามีเงินไม่เพียงพอเป็นค่าเล่าเรียนปีหน้าของพี่ชายที่อยู่อังกฤษ วิมลแก้ปัญหาอย่างฉับไวโดยไม่ฟังคำทัดทานของญาติผู้ใหญ่ ได้แก่ นำศพบิดาไปบรจจุที่วัดหลังทำบุญ

เจ็ดวันแทนการตั้งศพที่บ้านจนกว่าจะเผา ข้าราชการดัดค้นใหม่ นำบ้านหลังใหญ่ให้คนเช่า แล้วปรับปรุงเรือนคนใช้เป็นที่อยู่ โยกย้ายคนใช้ที่เก่าเฒ่าไปฝากบ้านของแม่ตัวและแม่เลี้ยง แล้วทำงานบ้านเอง ฯลฯ วิมลลดทอนค่าใช้จ่ายในบ้านที่ตนรับผิดชอบเลี้ยงดูน้อง ๆ ต่างมารดาอีก ๔ คน อย่างเต็มความสามารถ และยังหารายได้เพิ่มด้วยการรับจ้างเย็บเสื้ออีกด้วย “ดอกไม้สด” แสดงให้เห็นว่า ผู้ดียอมไม่อับอายในฐานะที่ยากจนลง แต่น่าภูมิใจที่สามารถจัดการชีวิตให้อยู่ได้ ลำบากกว่าเดิมเล็กน้อยแต่ไม่ต้องพึ่งพาใคร ดังที่ให้วิมลกล่าวกับมาณพน้องเลี้ยงว่า

“ไม่มีอะไรหรอกที่จะขายหน้ายิ่งไปกว่าอายในเรื่องที่ไม่ควรอาย ใครเขารู้ไปเขาจะว่ายังไง ? ! ชั่งเขาปะไรเรอบอกเขาล่วงหน้าก็ได้ พ่อเราตายรายได้เรามีน้อย เราจนลง แต่เรามีเงินส่งให้พี่ชายของเราได้เรียนวิชาที่หุรุที่สุด มีใครมั่งที่จะกล้าแข่งดีกับเราในเรื่องนี้ อีกประการหนึ่ง ความจนไม่เป็นสิ่งที่เราควรจะต้องอาย เว้นเสียแต่ว่าเราจะจนเพราะล้างผลาญสมบัติของพ่อแม่เสียหมด นี่เราจนเพราะเหตุพิเศษอย่างหนึ่งต่างหาก เราควรภูมิใจถึงจะถูก” (หน้า ๒๔๑)

การแก้ไขปัญหาแบบหักหาญของวิมลทำให้คุณวงและญาติผู้ใหญ่โกรธเคืองไม่น้อย แต่คน “หัวใหม่” แบบเดียวกับวิมลก็ให้ความชื่นชม อย่างเช่นจรงค์ หม่อมนักเรียนนอกชมเชยวิมลว่า

“ผมเห็นว่าคุณเก่งเหมือนผู้ชาย เด็ดขาดตรงไปตรงมา ผมไม่ชอบคนอืดเอื้อนล้งเลโยกโย้อย่างผู้หญิงคน

อื่น ๆ มีหลายคนเขาไม่เห็นพ้องกับคุณ เขาว่าคุณเก่งกาจหัวแข็งเกินไป แต่ผมไม่ว่าดังนั้น” (๒๒๕ - ๖)

กระนั้นสิ่งที่แตกต่างระหว่างจรงค์กับวิมล คือ จรงค์เห็นด้วยกับการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้อย่างที่วิมลทำ แต่จรงค์แนะนำให้วิมลลดรายจ่ายลงไปอีกด้วยการขออาศัยบ้านคนอื่นอยู่แทนเช่าบ้านให้เสียเงิน และเลี้ยงคำสั่งในพินัยกรรมโดยนำเงินของน้อง ๆ มาใช้จ่ายแทนใช้เงินของตนเองอย่างเดียวนั้นเป็นสิ่งที่วิมลจะไม่ทำเป็นอันขาด ความเป็นผู้ดีที่วิมลมีแต่จรงค์ไม่มี คือการหยิ่งในเกียรติของตน และมีความซื่อสัตย์ ไม่โกงใคร

วิมลไม่ได้ดีเลิศโดยกำเนิด วิมลเป็นเช่นปुरुชนทั่วไปที่มีการโกรธ เจ็บแค้น ท้อใจ เห็น้อยใจ แล้วตอบโต้เอาแรง ๆ แต่ความที่มีกฤตกรรมและได้รับการอบรมสั่งสอนดี วิมลจึงบังคับควบคุมตนเองได้ไม่ยาก บางคราวแม้จะประพุดตลกไปบ้าง ก็ยังรู้ตัว ดังที่วิมลกล่าวกับคุณแสว่า

“หนูรู้ตัวมานานแล้วว่าหนูกำลังจะเสียเด็ก หนูต้องเปิดตาตรวจดูคนอื่นอยู่ตลอดเวลา จนหนูไม่มีเวลาจะตรวจดูตัวของตนเอง หนูกำลังจะเป็นคนหยิ่งอวดดี อ้ามहित และอะไร ๆ อีกหลายอย่าง” (หน้า ๕๑๘)

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าคุณแสเป็นแม่พิมพ์ให้แก่วิมล เป็นผู้เกื้อกูลในด้านทุนทรัพย์ด้วยวิธีอันวิมลไม่อาจปฏิเสธได้ เป็นผู้อบรมขัดเกลาให้วิมลเป็นคนดีสมบูรณ์ขึ้น รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้ข้อแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แก่วิมล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการครองตน

อย่างมีสติ และเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่น่านับถือ คือเป็นหลักให้ผู้อื่นพึ่งพาได้ มีระเบียบวินัย เด็ดขาดและยุติธรรมหนักแน่นและทันคน อ่อนโยนและมีเมตตา เมื่อวิมลเข้มงวดกับการจัดการชีวิตของตนและคนในปกครองมากเกินไป คุณแสก็แนะนำให้เดินสายกลาง ไม่ฝืนตัวตนทำจนคิดทวงบุญคุณ เพราะหากฝ่ายที่ได้รับไม่รู้คุณก็จะเป็นทุกข์เสียเปล่า

“แม่หนูต้องเลือกเสียเดี๋ยวนี้ว่าควรทำอะไรแค่ไหน จะทำให้เขามากน้อยเท่าไร แล้วก็ท่องจำไว้เสมอว่าเราทำเขาด้วยศรัทธาเมื่อสิ่งใดเกิดขึ้นภายหลังอย่าโทษว่าเขาไม่เห็นบุญคุณ” (หน้า ๓๑๙ - ๒๐)

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่คุณแสตักเตือนวิมล อันทำให้วิมลแสดงความเป็นผู้ดีได้อย่างภาคภูมิใจ คือ การรู้จักให้อภัยคนอื่น คุณแสเตือนวิมลให้ยกโทษให้นางพร้อมภรรยาของคนหนึ่งของบิดา ซึ่งฟ้องร้องวิมลให้คืนลูกพร้อมทรัพย์มรดกที่วิมลดูแลอยู่ แต่ในที่สุดต้องถอนฟ้อง เพราะพินัยกรรมท่านเจ้าคุณกำหนดไว้ชัดเจนให้วิมลเป็นผู้ดูแลน้อง ๆ ต่างมารดาจนกว่าเด็กเหล่านั้นจะมีอายุบรรลุนิติภาวะ คุณแสสอนให้วิมลวางตัวให้เหมาะสม ไม่ลดตัวลงไปเป็นคู่ปรับกับนางพร้อมซึ่งเป็นคนที่วิมลต้องให้การอุปการะ คุณแสชี้ให้เห็นว่าคนที่อยู่ในสถานะสูงกว่าผู้อื่นยิ่งต้องให้อภัยคนที่ด้อยกว่า

“คนเรายังอยู่ที่สูงเท่าไร จำต้องหัดทนมากเท่านั้น อย่างตัวหนูนี้แหละ ถ้าหนูไม่เกิดมาในสกุลอย่างนี้ หนูจะไม่รู้จักทนสละสุขสำหรับพี่ของหนูเลย

หรือถึงหนูเกิดมาอย่างนี้ แต่หนูไม่ได้
รับการศึกษาดี หรือไม่มีความคิดสูง
หนูก็ไม่รู้จักว่าไอการเสี่ยสละนะมัน
เป็นอย่างไร เมื่อเราเกิดมาสูง แล้วก็ไต่
อะไร ๆ ทุกอย่างช่วยส่งให้เราสูง เรา
ต้องเห็นอกคนอื่นที่ไม่มีโอกาสที่จะ
สูงเหมือนเรา เขาจะโง่จะบ้าอย่างไรก็
ควรให้อภัย ถ้านางพร้อมไม่โง่ไม่บ้า
อย่างนั้นก็คงไม่เป็นนางพร้อมขึ้นมา
ค่าคนกลางตลาด คงเป็นคุณหญิงหรือ
คุณนายมีบ่าวถือกระบี่หมากตาม
หลัง” (หน้า ๕๑๗)

ผู้ดีคือคนที่ทำดีโดยไม่หวังผล ตอบแทน

“ดอกไม้สด” ยังสร้างตัวละครอีก
ตัวหนึ่งให้เป็นภาพสะท้อนของคนดี
ในอุดมคติ ที่แม้มีจริงก็คงหาได้ยากยิ่ง
นั่นคือ พระยาพลวัตวิธการซึ่งเป็นคนที่
ทำความดีแบบ “ปิดทองหลังพระ” วิมล
ไม่รู้ตัวอย่างที่ผู้อ่านรับรู้ที่พระยาพลวัต
ที่มาเช่าตึกหลังใหญ่โดยไม่เกี่ยวงอน
ค่าเช่าราคาแพงได้ช่วยเหลือข้อขัดข้อง
เรื่องใหญ่ ๆ ที่แม้คุณเสกก็ไม่อาจช่วย
ได้อย่างไรบ้าง ปัญหาของวิมลในฐานะ
ผู้ปกครองครอบครัวหลังจากบิดาตาย
คือ หนึ่ง ออมเงินไว้ส่งให้พี่ชายเรียน
หนังสือที่อังกฤษ สอง จัดการให้มาลี
น้องสาวต่างมารดาแต่งงานกับนายจรูญ
ลูกชายคุณพระและคุณหญิงบริหาร
ตามประเพณี สาม ดึงมาณพน้องชาย
ต่างมารดาให้พ้นจากภาวะหลงผู้หญิง
จนเป็นภัยต่อการเล่าเรียนและสี่สู่ความ
กับนางพร้อมที่ฟ้องร้องขอเลี้ยงดูลูก
พร้อมแบ่งทรัพย์สินมรดกส่วนของคุณตน
ทั้งสี่เรื่องนี้พระยาพลวัตฯ จัดการให้

สำเร็จทุกประการอย่างเรียบง่าย ๆ โดย
เจรจาในระดับสูงให้วิมลพี่ชายวิมล
ได้เป็นนักเรียนทุนในความต้องการของ
กระทรวงการคลัง พุดคุยกับคุณหญิง
บริหารฯ ซึ่งเป็นญาติฝ่ายภริยาให้รับรู้
ว่ามาลีมีได้เป็นเด็กยากจน แต่มีทรัพย์สิน
มรดกจำนวนไม่น้อยที่จะได้รับเมื่ออายุ
ครบ ๒๑ ปี ทำให้คุณหญิงเลิกรังเกียจ
ว่าจะได้ลูกสะใภ้ยากจน พระยาพลวัตฯ
ยังขอร้องให้มาณพสอนหนังสือให้
ลูกชายของตนตอนเย็น เพื่อจะได้ใช้
เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แทนไปติด
ผู้หญิง และสุดท้ายจ่ายเงินให้นางพร้อม
จำนวนหนึ่งเพื่อให้ถอนฟ้อง และชี้แจง
ให้ทนายของนางพร้อมรับรู้ว่ามีอาจ
ชนะคดีได้ เพราะพระยาอมรรตน์ฯ ระบุ
ไว้ในพินัยกรรมชัดเจนว่าวิมลมีสิทธิ
เป็นผู้ปกครองน้องต่างมารดา

พระยาพลวัตฯ มิได้ประกอบ
ความดีแต่กับวิมลเพียงคนเดียว ทั้ง ๆ
ที่มีที่ท่าว่าพี่พอใจวิมลอยู่ไม่น้อย
“ดอกไม้สด” วาดภาพตัวละครนี้ให้
ผู้อ่านเห็นว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ
ในหน้าที่การงาน มีบรรดาศักดิ์เป็น
พระยาตั้งแต่อายุเพียง ๓๔ ปี ทำงาน
ในตำแหน่งสูง ฐานะมั่งคั่งร่ำรวย แต่
พระยาพลวัตฯ ก็โชคร้ายในด้านชีวิต
ครอบครัว เพราะคุณหญิงภรรยาเจ็บ
ป่วยด้วยวัณโรคซึ่งเป็นโรคที่รักษา
ไม่หายในขณะนั้น และบุตรชายคนเดียว
สุขภาพไม่แข็งแรง หลังจากภรรยา
เจ็บป่วย พระยาพลวัตฯ เลิกเล่นกอล์ฟ
เลิกกินเหล้าสูบบุหรี่เพื่อภรรยา และ
ต้องวางเฉยต่ออารมณ์แปรปรวนของ
ภรรยาที่หวังโยอยากให้สามีได้ภรรยาใหม่
ที่เป็นคนดี แต่ขณะเดียวกันก็หึงหวงผู้

หญิงทุกคนที่เข้ามาใกล้ คุณหญิงพลวัตฯ
เป็นผู้หญิงที่น่าสงสาร “ดอกไม้สด”
สร้างตัวละครหญิงผู้นี้ได้ลึกซึ้ง แสดง
ให้เห็นจิตใจที่ซับซ้อนสับสนของมนุษย์
คุณหญิงพลวัตฯ เป็นภาพสะท้อน
ของหญิงผู้ดีที่ระทมทุกข์กับอารมณ์
หึงหวงแต่ไม่อาจแสดงออกได้ เพราะคน
ที่คุณหญิงหึงหวงก็คือวิมล ซึ่งคุณหญิง
ยอมรับว่ามีความเป็นกุลสตรี และความ
เป็นผู้ดีเหมาะสมกับพระยาพลวัตฯ
ทุกประการ คุณหญิงจึงต้อง “ต่อสู้
กับตัวเองอยู่บ่อย ๆ เพื่อให้ความดี
อันมีอยู่ในตัวเดินหน้าความทราม”
(หน้า ๕๕๗) วิมลจึงไม่รู้สึกละเลยว่าคุณหญิง
กำลังอิจฉาและหึงหวง กลับรู้สึกว่าคุณ
หญิงเอาใจใส่ตนอย่างยิ่ง ให้เกียรติ
และมีน้ำใจกว้างขวางพยายามช่วยเหลือ
คุณหญิงพลวัตฯ เป็นคนที่รู้จักตัวเอง
เป็นอย่างดี ดังที่บอกแก่วิมลว่าเธอเป็น
“คนสองหน้า” และ “ไออีกหน้าหนึ่ง
ของฉันนะ คุณพี่ไม่เห็น มันอาจจะ
ร้ายกาจอย่างที่คุณพี่คาดไม่ถึงก็เป็นได้”
(หน้า ๕๕๖) ผู้อ่านเห็นภาพคุณหญิง
ทั้งสองด้าน ภาพหนึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เมตตา
แก่วิมล มีอารมณ์มั่นคงเข้มแข็ง และ
อีกภาพหนึ่งเป็นหญิงขี้อิจฉา หงุดหงิด
อารมณ์เสีย จิตใจเปราะบางหวั่นไหว
อย่างไรก็ตาม ด้วยการใช้พระยาพลวัตฯ
เป็นคนใจเย็น รู้จักวางเฉย อดทน
อดกลั้น เป็นสุภาพบุรุษ แสดงความรัก
ภรรยาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทะนุ
ถนอมลูกชายด้วยความหวังโย ทำให้
พระยาพลวัตฯ ครอบครองอย่างราบรื่น
ยิ่งภายหลังมีคุณเสมาช่วยชี้แนะทาง
ให้คุณหญิงภรรยายอมมีพยาบาลดูแล
เพื่อแบ่งเบาภาระของสามี ครอบครัว

ของพระยาพลวัตย์ ก็ยิ่งสงบสุขมากขึ้น
 ใ้ว่าพระยาพลวัตย์ จะเป็นคนดี
 วิเศษเกินมนุษย์มาตั้งแต่ต้น“ดอกไม้สด”
 แสดงให้เห็นว่าก่อนที่พระยาพลวัตย์
 จะเป็นผู้มีจรรยาเพียบพร้อมเช่นนี้ เมื่อ
 ๑๒ ปีก่อน หลังจากกลับจากต่างประเทศ
 ใหม่ ๆ พร้อมด้วยวิทยฐานะด้านกา
 ญ์ชั้นในระดับสูง นายชวนอันเป็นนาม
 เดิมก่อนครองบรรดาศักดิ์ก็เคยประพฤติ
 ตนเป็นคนหยิ่งยโสโอหัง เห็นคนอื่น
 ต่ำต้อยกว่าเสียทุกคน เพราะ “ด้วยใจ
 ให้เป็นบัลลังก์สูงเยี่ยงมเทียมฟ้า ตนเอง
 สถิตบนบัลลังก์นั้นแล้วมองดูพลเมือง
 ๑๒ ล้านแห่งชาติ ด้วยอาการของบรม-
 บรรพตที่ข่มเนนดินทั้งหลายเสียได้ด้วย
 ความมหิมา” (หน้า ๓๘๓) นายชวน
 จึงมีเคยพนมมือไหว้ใครด้วยความ
 เคารพอย่างจริงใจ เพราะยกตัวเองว่า
 สูงเกินกว่าผู้ใดทั้งสิ้น แต่กุศลกรรม

ทำให้นายชวนได้ผู้บังคับบัญชาที่ดี ซึ่ง
 มีความเมตตากรุณาและมีขันติธรรม
 อันมั่นคง จึงมองข้ามความหยิ่งยโส
 ของเขาไปเพ่งเล็งที่ความรู้ซึ่งเขารู้จริง
 ท่านผู้บังคับบัญชาผู้นั้นจึง “ใช้เขา
 บังคับเขาขัดเกล่ออัธยาศัยของเขาด้วย
 อัธยาศัยอันเลิศของท่าน แล้วร้อยใจ
 เขาไว้ด้วยโซ่อันประเสริฐคือคุณธรรม”
 (หน้า ๓๘๔-๕) ทำให้นายชวนต่อมา
 กลายเป็นพระยาพลวัตย์ คนดีแสน
 ประเสริฐดังที่เป็นอยู่ พระยาพลวัตย์
 จึงเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่“ดอกไม้สด”
 สร้างขึ้นเพื่อจะแสดงว่าความเป็นคนดี
 และความเป็นผู้ดีนั้น ต้องอาศัยการ
 ขัดเกล่อบรมจากผู้ที่เป็นผู้ดีด้วย

ท้ายที่สุดนี้ หากจะตอบคำถาม
 ที่ตั้งไว้เป็นข้อบทความ สิ่งดี ๆ ใน
 นวนิยายเรื่อง ผู้ดี ของ “ดอกไม้สด”

ก็คือ ทำให้ผู้อ่านได้ซึมซับกับความ
 ประพฤติของคนที่ได้รับยกย่องว่าเป็น
 ผู้ดี ได้ตระหนักว่าความเป็นผู้ดีเป็นสิ่งที่
 เชิดชูความเป็นคนดีให้ดียิ่งขึ้นไปอีก
 “ดอกไม้สด” ชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า ความ
 เป็นผู้ดีเป็นศาสตร์และศิลป์ของการ
 ครองตน ที่ต้องมีการอบรมขัดเกล่อจน
 แฝงฝังเข้าไปอยู่ในกิริยา วาจา และจิตใจ
 จนไม่รู้สึกรู้ว่าต้องฝืนทำ คุณลักษณะ
 ของความเป็นผู้ดีนี้จึงมีคุณค่าที่ควรจ
 ะรักษาและสืบต่อ เพราะในยุคสมัยที่
 สังคมเปลี่ยนไปเช่นปัจจุบัน ดูเหมือนว่า
 “ความเป็นผู้ดี” กลายเป็นของหายาก
 ไปเสียแล้ว

บรรณานุกรม

บุปผา นิมมานเหมินท์, ม.ล. (ดอกไม้สด). ผู้ดี.
 พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๑๔.

Abstract The Aesthetic Value of Dok Mai Sot's Phudi Ruenruthai Sujjapun

Associate Fellow of the Academy of Arts, The Royal Institute, Thailand

“Phudi” is one of the novels written by “Dok Mai Sot”, a female writer, after the revolution on June, 1932 when the aristocrat or “Noble Man” was effected both in economic status and social status. Also there was bourgeoisie, the new class, who increased gradually their power in Thai society from that time, the definition of the “Noble Man” was changed. “Phudi” tried to give a new definition that the aristocrat was not the one who only had good family and wealth but the one who had dignity, tolerance, temper-restrained, good manner, sacrifice, forgiveness. The one who was not greedy and commit good deeds without thinking of rewards. The writer used the technique of binary opposition to reflect clearly the theme of this novel.

Key words : noble man, aristocrat, new definition, binary opposition